

HISTORIA

ZAKRES PODSTAWOWY I ROZSZERZONY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny. Ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
I. Historia jako nauka. Uczeń:	
1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2) rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; 3) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto charakteryzuje nauki pomocnicze historii.
II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:	

<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia antropogenezę i zagadnienie rewolucji neolitycznej; 2) porównuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu (Mezopotamia, Egipt, Persja, Izrael, Indie, Chiny); 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki; 2) analizuje i interpretuje zapisy kodeksu Hammurabiego 3) porównuje normy prawne i systemy etyczne obowiązujące w cywilizacjach Bliskiego i Dalekiego Wschodu.
--	---

<p>III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje geograficzne warunki ukształtowania się cywilizacji greckiej; 2) porównuje organizację społeczeństwa Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich polis; 3) charakteryzuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką w basenie Morza Śródziemnego, wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Macedońskiego); 4) przedstawia religię starożytnych Greków; 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, prawa, nauki i identyfikuje je z ich twórcami. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i starożytnej Grecji; 2) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską; 3) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa; 4) opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego i ocenia tę postać;

	<p>5) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej;</p> <p>6) rozpoznaje dziedzictwo osiągnięć starożytnych Greków we współczesnym świecie.</p>
IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:	
<p>1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;</p> <p>2) omawia ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego;</p> <p>3) charakteryzuje problem niewolnictwa w Rzymie;</p> <p>4) charakteryzuje wierzenia religijne starożytnych Rzymian;</p> <p>5) wyjaśnia genezę religii chrześcijańskiej oraz zmiany w jej położeniu w państwie rzymskim;</p> <p>6) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego;</p> <p>7) rozpoznaje dokonania kulturowe starożytnych Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, sztuki, architektury i techniki.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) omawia początki Rzymu;</p> <p>2) charakteryzuje organizację armii rzymskiej;</p> <p>3) dostrzega różne oceny historiografii dotyczące wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku państwa rzymskiego;</p> <p>4) rozpoznaje dziedzictwo antyku rzymskiego we współczesnym świecie.</p>
V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:	
<p>1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie prawa, architektury i sztuki;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;</p>

<ul style="list-style-type: none"> 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii; 3) przedstawia główne kierunki ekspansji arabskiej; 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej i rozpoznaje najważniejsze jej osiągnięcia w zakresie architektury, sztuki i nauki; 5) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łańską i bizantyjską. 	<ul style="list-style-type: none"> 2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej.
<p>VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 2) charakteryzuje ideę cesarstwa karolińskiego i porównuje ją z ideą cesarstwa Ottonów; 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) przedstawia etnogenezę Słowian, ich wierzenia i organizację społeczną; 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich; 3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki; 4) ocenia działalność zakonu benedyktyńskiego; 5) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej.
<p>VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia rolę Kościoła oraz ideowe i polityczne przyczyny a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą; 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki; 3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny rozłamu w Kościele w XI w.; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie 3) ocenia skutki ruchu krucjatowego, z perspektywy społecznej, religijnej i kulturowej.
<p>VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:</p>	

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; 2) charakteryzuje przemiany gospodarcze w średniowiecznym rolnictwie, rzemiośle i handlu; 3) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.; 4) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę miast. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje znaczenie handlu w średniowieczu z uwzględnieniem wymiany handlowej w basenie Morza Śródziemnego i Morza Bałtyckiego; 2) opisuje różne formy kredytowania przedsięwzięć handlowych (i innych) w średniowieczu; 3) charakteryzuje realia życia codziennego w średniowiecznym mieście i wsi.
<p>IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) ocenia znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia geografie plemienną Polski przedpiastowskiej; 2) charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego; 3) analizuje historię sporu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem w oparciu źródła historyczne; 4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.).
<p>X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia nowe zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, Zakon Krzyżacki, Mongołowie); 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje postanowienia tzw. testamentu Bolesława

<p>3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;</p> <p>4) charakteryzuje proces przewyżnienia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;</p> <p>5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.</p>	<p>Krzywoustego i ocenia jego znaczenie;</p> <p>2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim;</p> <p>3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.</p>
<p>XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza;</p> <p>2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;</p> <p>3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.;</p> <p>4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje wojnę stuletnią;</p> <p>2) wyjaśnia istotę kryzysów społecznych i religijnych późnego średniowiecza;</p> <p>3) opisuje proces powstawania monarchii stanowych w Europie.</p>
<p>XII. Polska w XIV–XV w. Uczeń:</p>	
<p>1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;</p> <p>2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;</p> <p>3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;</p> <p>4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;</p> <p>5) ocenia panowanie ostatnich Piastów w Polsce;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów;</p> <p>2) dostrzega przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV i XV w.</p> <p>3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa;</p> <p>4) dokonuje bilansu panowania władców (Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego, Władysława</p>

<p>6) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.;</p> <p>7) zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.</p>	<p>Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka).</p>
<p>XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecza, wskazując na rolę i znaczenie chrześcijaństwa;</p> <p>2) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w średniowieczu, z uwzględnieniem rozwoju myśli filozoficznej i piśmiennictwa;</p> <p>3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki (z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza);</p> <p>4) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do kręgu cywilizacji zachodniej.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację; wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej;</p> <p>2) charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza, z uwzględnieniem roli zakonów;</p> <p>3) rozpoznaje cechy sztuki romańskiej i gotyckiej; wskazuje najważniejsze zabytki średniowiecza w zakresie architektury i sztuki (z uwzględnieniem ziem polskich);</p> <p>4) opisuje realia życia codziennego w średniowieczu.</p>
<p>XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia przyczyny i przebieg wypraw odkrywczych;</p> <p>2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.;</p> <p>3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce;</p> <p>2) charakteryzuje proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII w.;</p> <p>3) porównuje charakter kolonizacji hiszpańskiej i portugalskiej;</p> <p>4) ocenia konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla obszarów pozaeuropejskich.</p>
<p>XV. Czasy renesansu. Uczeń:</p>	
<p>1) rozpoznaje charakterystyczne cechy sztuki renesansu i wyjaśnia główne prądy ideowe epoki;</p> <p>2) wymienia najwybitniejszych twórców renesansu i ich dzieła w</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p>

<p>zakresie literatury, myśli politycznej, architektury, rzeźby i malarstwa.</p>	<p>1) analizuje i interpretuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu;</p> <p>2) rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki renesansowej w zakresie literatury, architektury, rzeźby i malarstwa.</p>
<p>XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci (Marcin Luter, Jan Kalwin);</p> <p>2) analizuje rolę i znaczenie soboru trydenckiego; opisuje zróżnicowane aspekty reformy Kościoła katolickiego;</p> <p>3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) porównuje najważniejsze wyznania protestanckie; wskazuje obszary konfliktów społecznych i politycznych;</p> <p>2) opisuje najważniejsze wojny religijne;</p> <p>3) objaśnia i ocenia kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego;</p> <p>4) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę.</p>
<p>XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:</p>	
<p>1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;</p> <p>2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej;</p> <p>3) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich;</p> <p>4) analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.;</p> <p>5) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i wymienia najwybitniejszych twórców barokowych oraz ich dzieła w zakresie literatury, architektury, rzeźby i malarstwa.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI–XVII w.;</p> <p>2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.;</p> <p>3) rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki barokowej w zakresie literatury, architektury, rzeźby i malarstwa.</p>
<p>XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:</p>	
<p>1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w. – Moskwą, Turcją i Zakonem Krzyżackim;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p>

<p>2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu; ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej;</p> <p>3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim oraz zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;</p> <p>4) omawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI w.</p>	<p>1) ocenia rozwiązanie problemu Zakonu Krzyżackiego i charakter stosunków z Księstwem Pruskim;</p> <p>2) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty, wskazuje jego wybitnych przedstawicieli i ocenia jego znaczenie dla rozwoju polskiego parlamentaryzmu;</p> <p>3) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rolę magnaterii i rozwarstwienie stanu szlacheckiego;</p> <p>4) przedstawia główne nurty reformacji w Polsce, ich skład społeczny i terytorialne rozmieszczenie;</p> <p>5) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.</p>
<p>XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia przyczyny i okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Koroną a Litwą, charakteryzuje postanowienia i skutki zawartej unii;</p> <p>2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej;</p> <p>3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów;</p> <p>4) omawia tolerancję wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w. oraz założenia unii brzeskiej.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wskazuje zmiany granic pomiędzy Koroną a Wielkim Księstwem;</p> <p>2) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;</p> <p>3) analizuje i interpretuje zapisy aktu konfederacji warszawskiej;</p> <p>4) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych;</p> <p>5) ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury.</p>
<p>XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń:</p>	
<p>1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p>

<ul style="list-style-type: none"> 2) omawia i ocenia rolę rozwiązań prawnych (artykuły henrykowskie, <i>pacta conventa</i>); 3) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej; 4) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy. 	<ul style="list-style-type: none"> 1) ocenia polityczną rolę Jana Zamoyskiego i Anny Jagiellonki; 2) analizuje i interpretuje tekst artykułów henrykowskich.
XXI. Renesans w Polsce. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki renesansowej w Polsce; 2) przedstawia najważniejszych twórców doby renesansu i ich dzieła (z uwzględnieniem dokonań Mikołaja Kopernika). 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ul style="list-style-type: none"> 1) analizuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia; 2) rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki renesansowej w Polsce w zakresie literatury, architektury, rzeźby i malarstwa.
XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) analizuje sytuację wewnętrzną i ocenia jej wpływ na pozycję międzynarodową Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) omawia konflikty militarne i polityczne Rzeczypospolitej Obojga Narodów pod rządami Wazów ze Szwecją, Brandenburgią, Rosją, Turcją/Chanatem Krymskim oraz powstania kozackie; 3) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; 4) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; 5) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ul style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowanie poszczególnych konfliktów i analizuje plany najważniejszych bitew; 2) opisuje rolę wybitnych dowódców i polityków (Jan Karol Chodkiewicz, Stanisław Żółkiewski, Stefan Czarniecki, Jerzy Lubomirski, Jeremi Wiśniowiecki); 3) charakteryzuje postać Jana III Sobieskiego, interpretując teksty historyków i fragmenty listów króla.

6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w XVII w.	
XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII w.; 4) charakteryzuje kulturę baroku i sarmatyzm w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje rodzaje działalności gospodarczej w XVII w.; 2) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 3) ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej (Piotr Skarga, Jan Kazimierz); 4) rozpoznaje najwybitniejsze dzieła kultury baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej; przedstawia procesy urbanizacyjne i drogi handlowe; 2) wyjaśnia główne idee oświecenia, w tym koncepcję Monteskiusza; 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) charakteryzuje idee oświeceniowe oraz dorobek w zakresie myśli politycznej i filozoficznej, edukacji, nauki, sztuki i architektury; 3) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów filozofów oświeceniowych; 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie I połowy XVIII w.

4) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium.	
XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia genezę charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) omawia założenie ustrojowe zawarte w Konstytucji Stanów Zjednoczonych; 3) wyjaśnia przyczyny wielkiej rewolucji francuskiej i charakteryzuje jej etapy; 4) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 5) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje i interpretuje fragmenty Deklaracji Niepodległości, Konstytucji USA, Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela; 2) wymienia przywódców rewolucji amerykańskiej i francuskiej i ocenia ich rolę; 3) wyjaśnia specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej; 4) ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Francji w dobie Dyktatoratu.
XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia i ocenia reformy pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej; 5) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozborze; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje projekty naprawy Rzeczypospolitej (Stanisław Leszczyński, Stanisław Konarski); 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących; 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Komisji Edukacji Narodowej; 4) ocenia przebieg i rolę konfederacji barskiej; 5) analizuje i interpretuje fragmenty Konstytucji 3 maja; 6) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi.

6) przedstawia reformy Sejmu Wielkiego, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja.	
XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; 2) charakteryzuje przebieg i ocenia szanse powstania kościuszkowskiego; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Polski; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i USA; 5) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja; 2) ocenia postać Tadeusza Kościuszki jako pierwszego polskiego nowożytnego bohatera narodowego; 3) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 4) analizuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów oraz panowania Stanisława Augusta.
XXVIII. Oświecenie w Rzeczypospolitej. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje dokonania najwybitniejszych przedstawicieli polskiego oświecenia; 2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Polsce 3) ocenia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wskazuje na związki oświecenia polskiego z europejskim; 2) ocenia dorobek piśmiennictwa oświeceniowego w służbie Rzeczypospolitej (Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic); 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Biblioteka Załuskich, teatr, Komisja Edukacji Narodowej); 4) przedstawia oceny historiografii w odniesieniu do polskiego oświecenia.
XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:	

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie, wyodrębniając poszczególne etapy jej ekspansji; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 3) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy; 4) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem losów Legionów Polskich we Włoszech; 5) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego; 6) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej, w tym znaczenie „wojny polskiej” 1812 roku. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji; 2) przedstawia przebieg wojny 1809 r. na ziemiach polskich; 3) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego.
<p>XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, ze szczególnym uwzględnieniem finalnego podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia (rewolucja we Francji, powstanie Belgii, niepodległość Grecji); 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych i wskazuje jej najważniejsze konsekwencje gospodarcze, społeczne, techniczne; 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe (klasycyzm i romantyzm) oraz nurty ideowe (konserwatyzm, liberalizm) pierwszej połowy XIX wieku, wymienia ich 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia rolę Świątego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe (masoneria, karbonaryzm, Młoda Europa). 3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroe.

<p>najwybitniejszych przedstawicieli;</p> <p>5) wyjaśnia genezę, przebieg i skutki Wiosny Ludów, ze szczególnym uwzględnieniem powstania węgierskiego.</p>	
<p>XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje sytuację ustrojową, gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego i na ziemiach zabranych 1815–1830); 2) wyjaśnia przyczyny wybuchu powstania listopadowego oraz wymienia jego następstwa; 3) charakteryzuje poczynania władz powstańczych, omawia charakter działań zbrojnych oraz stan kwestii polskiej na arenie międzynarodowej; 4) charakteryzuje położenie ludności w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej; 5) przedstawia główne obozy Wielkiej Emigracji i ich programy, 6) przedstawia wystąpienie niepodległościowe w roku 1846, w tym powstanie krakowskie i „rabację” galicyjską; 7) opisuje przebieg i wskazuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich; przedstawia udział Polaków w Wiośnie Ludów w Europie. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje podstawy ustrojowe Królestwa Polskiego z wykorzystaniem fragmentów konstytucji z 1815 roku; 2) ocenia sytuację gospodarczą w Królestwie Polskim i działania na rzecz jego uprzemysłowienia; 3) analizuje działania wojenne powstania listopadowego (charakteryzuje najważniejsze bitwy); 4) ocenia złożoność dziejów wewnętrznych powstania listopadowego (spory o przywództwo, sprawa chłopska); 5) ocenia sytuację gospodarczą na ziemiach polskich i porównuje politykę gospodarczą państw zaborczych; 6) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych (postępy oczyszczania, migracje, równouprawnienie Żydów); 7) ocenia rolę i dorobek czołowych postaci Wielkiej Emigracji; 8) porównuje następstwa Wiosny Ludów w zaborach austriackim i pruskim.
<p>XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny wybuchu powstania styczniowego; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p>

<ol style="list-style-type: none"> 2) prezentuje programy głównych obozów politycznych; 3) charakteryzuje poczynania Rządu Narodowego, z uwzględnieniem roli Romualda Traugutta, 4) omawia charakter działań powstańczych oraz stan kwestii polskiej na arenie międzynarodowej; 5) przedstawia wybitnych uczestników powstania, ich dokonania i losy; 6) analizuje problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach; 7) przedstawia skutki powstania. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) charakteryzuje obecność tematu powstania styczniowego w różnych tekstach kultury; 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego; 4) opisuje działalność Polaków w czasie zesłania na Syberii.
<p>XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa; 2) przedstawia i porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec; 3) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych; 4) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX wieku; 3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii.
<p>XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (socjalizm, chrześcijańską demokrację, anarchizm, nacjonalizm, rasizm), przemiany obyczajowe (np. ruch emancypacyjny kobiet) i zjawiska kulturowe (pozytywizm, naturalizm, 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wymienia wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowyzwolenческими i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych i związków zawodowych;

<p>realizm, dekadentyzm, secesja), w tym początki kultury masowej;</p> <p>3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej; charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.</p>	<p>3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego.</p>
<p>XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia i porównuje cele oraz metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja (w tym Kulturkampf), autonomia galicyjska; 2) wskazuje podobieństwa i różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, wyjaśnia przyczyny procesów migracyjnych; 3) rozróżnia postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej; 5) wskazuje przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach; 6) omawia narodziny i porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) i ideologii (rasizm, nacjonalizm, szowinizm, antysemityzm); 7) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji 1905–1907 roku na ziemiach Królestwa Polskiego. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje procesy uprzemysłowienia, okręgi i gałęzie produkcji przemysłowej; 2) wskazuje obszary urbanizacji; 3) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne, ich liczebność i warunki życia; 4) rozpoznaje najwybitniejszych przedstawicieli nowoczesnych ruchów politycznych i ocenia ich dokonania (m.in. Zygmunt Balicki, Jan Ludwik Popławski, Roman Dmowski, Bolesław Wyśtouch, Jan Stapiński, Edward Abramowski, Ignacy Daszyński, Wincenty Witos, Józef Piłsudski); 5) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i na ziemiach Królestwa Polskiego; 6) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.

XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej; wymienia różne nurty w sztuce; 2) wymienia wybitnych przedstawicieli kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski ich dzieła; 3) charakteryzuje najwybitniejsze dzieła tworzone „ku pokrzepieniu serc”; 4) wymienia najważniejszych ludzi nauki oraz ich dokonania. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje poszczególne sfery twórczości młodopolskiej; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków doby rusyfikacji i germanizacji; 4) analizuje i interpretuje wybrane dzieła polskiej kultury tego okresu.
XXXVII. Na drodze do I wojny światowej. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje proces powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy; 2) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach; 3) rozróżnia przyczyny polityczne, społeczne i gospodarcze konfliktów. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje cele wojenne poszczególnych państw; 2) dokonuje analizy potencjału militarnego państw europejskich i Stanów Zjednoczonych.
XXXVIII. I wojna światowa. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny; 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 4) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 2) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi;

	<ul style="list-style-type: none"> 3) charakteryzuje wojnę pozycyjną i działania manewrowe, środki walki i ich rozwój; 4) wyjaśnia okoliczności przystąpienia USA do wojny ich rolę w konflikcie; 5) dostrzega zjawiska eksterminacji ludności cywilnej.
XXXIX. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (akt 5 listopada, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 r.); 4) wymienia najważniejsze przykłady zaangażowania militarnego Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i Ententy; 2) przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych; 3) ukazuje skalę prac państwowotwórczych podczas wojny. 4) ocenia skalę zniszczeń na ziemiach polskich i strat ludnościowych; 5) dostrzega tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych.
XL. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu; 2) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie;

<p>traktatu wersalskiego i pozostałych traktatów pokojowych; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego</p> <p>3) charakteryzuje cele Ligi Narodów;</p> <p>4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego;</p> <p>5) charakteryzuje zjawisko kryzysu demokracji w Europie;</p> <p>6) omawia wielki kryzys gospodarczy;</p> <p>7) charakteryzuje kulturę oraz dorobek naukowy i techniczny okresu międzywojennego.</p>	<p>3) ocenia sytuację Republiki Weimarskiej w latach dwudziestych;</p> <p>4) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym, w tym rozwój kultury masowej (sport, film, radio).</p>
<p>XLI. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:</p>	
<p>1) przedstawia etapy budowania państwa sowieckiego;</p> <p>2) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną państwa sowieckiego (Rosji Sowieckiej, później ZSRS) w okresie międzywojennym;</p> <p>3) wyjaśnia genezę faszystów włoskiego i charakteryzuje Włochy Mussoliniego;</p> <p>4) charakteryzuje drogę Hitlera do władzy w Niemczech;</p> <p>5) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy w latach trzydziestych;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wskazuje podobieństwa i różnice między systemami totalitarnymi; charakteryzuje ich imperialne cele;</p> <p>2) porównuje zbrodniczą politykę Józefa Stalina i Adolfa Hitlera;</p> <p>3) ocenia rolę ideologii w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki;</p> <p>4) analizuje przyczyny kryzysu demokracji w okresie międzywojennym;</p>

6) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy.	5) charakteryzuje inne państwa autorytarne w Europie i na świecie.
XLII. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji z 1919 r.); 2) opisuje najważniejsze wydarzenia w procesie kształtowania się granic państwa polskiego (powstanie wielkopolskie, postanowienia konferencji paryskiej, powstania śląskie, wojna polsko-bolszewicka, plebiscyty); 3) charakteryzuje strukturę terytorialną i ludnościową odrodzonego państwa polskiego. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej, jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską, ustala wpływ wojny z bolszewikami i rolę innych rozwiązań na przebieg granicy wschodniej; 3) ocenia z perspektywy polskiej i europejskiej polityczne i cywilizacyjne znaczenie bitwy warszawskiej; 4) przedstawia dynamikę procesu formowania się granic z Niemcami, Czechosłowacją i Litwą w powiązaniu z decyzjami mocarstw (konferencja wersalska) i działaniami Polaków (powstanie wielkopolskie, powstania śląskie, plebiscyty, „bunt” Żeligowskiego).
XLIII. Odbudowa niepodległej Rzeczypospolitej. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 2) charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (reformy Władysława Grabskiego i ich wpływ na gospodarkę, powstanie armii, 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje fragmenty małej konstytucji z 1919 roku i konstytucji marcowej z 1921 roku; 2) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski;

<p>ujednocenie systemu szkolnego, unifikację prawa);</p> <p>4) ocenia rolę wybitnych postaci w odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju;</p> <p>5) charakteryzuje polską politykę zagraniczną przed 1926 r.</p>	<p>3) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej przed 1926 r;</p> <p>4) ocenia polską politykę zagraniczną przed 1926 r.</p>
<p>XLIV. Przewrót majowy i rządy sanacyjne 1926–1939. Uczeń:</p>	
<p>1) przedstawia przyczyny przewrotu majowego;</p> <p>2) charakteryzuje zmiany ustrojowe po przewrocie majowym (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 roku);</p> <p>3) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych;</p> <p>4) wyjaśnia i charakteryzuje główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej po 1926 r. (system sojuszy i politykę równowagi).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) analizuje przyczyny polityczne przewrotu majowego;</p> <p>2) charakteryzuje przebieg wydarzeń w maju 1926 r.;</p> <p>3) przedstawia różne oceny historiografii dotyczące przewrotu majowego i rządów sanacji;</p> <p>4) opisuje politykę wewnętrzną sanacji, rezultaty wyborów parlamentarnych, walkę z opozycją oraz dekompozycję obozu sanacyjnego po śmierci Józefa Piłsudskiego.</p>
<p>XLV. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter;</p> <p>2) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich;</p> <p>3) ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje przemiany gospodarcze w II Rzeczypospolitej, w szczególności odbudowę zniszczeń wojennych, unifikację gospodarczą, sukcesy i porażki polityki gospodarczej (kwestia reformy rolnej);</p>

	<ul style="list-style-type: none"> 2) analizuje sytuację demograficzną, stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) formułuje i uzasadnia ocenę polityki gospodarczej i społecznej II Rzeczypospolitej.
XLVI. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) przedstawia najważniejsze osiągnięcia naukowe obywateli II Rzeczypospolitej; 2) wymienia najwybitniejsze dzieła architektury, sztuki i literatury okresu międzywojennego w Polsce oraz ich twórców. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej (reforma Jędrzejewicza, ośrodki uniwersyteckie); 2) ocenia dorobek kultury i nauki okresu II Rzeczypospolitej; 3) rozpoznaje i charakteryzuje dokonania obywateli II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu.
XLVII. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:	
<ul style="list-style-type: none"> 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego (od remilitaryzacji Nadrenii do likwidacji Republiki Czechosłowacji); 3) charakteryzuje ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania; 4) charakteryzuje politykę <i>appeasementu</i>; 5) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia; 6) analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) omawia japońską ekspansję na Dalekim Wschodzie w latach trzydziestych; 3) charakteryzuje i ocenia stanowisko społeczeństw Francji i Wielkiej Brytanii wobec groźby nowej wojny; 4) ocenia politykę zagraniczną II Rzeczypospolitej w 1938 i 1939 r. w powiązaniu z sytuacją międzynarodową.

Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego.	
XLVIII. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców i zbrodni wojennych dokonanych przez najeźdźców; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między okupantami; 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 6) wyjaśnia powody przegranej przez Polskę wojny obronnej; ocenia postawę aliantów Polski. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje potencjał walczących stron; 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia postępowanie dowódców podczas wojny obronnej w 1939 r.; 4) charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej.
XLIX. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia współpracę III Rzeszy i ZSRS w latach 1939–1941; 2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu mocarstw; 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę III Rzeszy na terenach okupowanej Europy; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) przedstawia przykłady okrucieństw II wojny światowej, w tym problem mordów jeńców i ludności cywilnej, bombardowań strategicznych, użycia bomb jądrowych; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz

		kulturowe skutki II wojny światowej.
L.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:	
	<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) porównuje założenia i metody polityki III Rzeszy i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji inteligencji i duchowieństwa; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Palmiry, Auschwitz, Piaśnica, Ponary Katyń, Miednoje); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy; omawia kwestie deportacji ludności; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej 6) charakteryzuje postawy Polaków wobec polityki okupantów. 	<p>spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce.
LI.	Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:	
	<ol style="list-style-type: none"> 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (Holokaust, Shoah, Porajmos, Genocyd); 2) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu; 2) podaje przykłady eksterminacji na tle etnicznym lub religijnym w minionych epokach;

<ul style="list-style-type: none"> 3) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 4) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych; 5) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 6) charakteryzuje postawę środowiska międzynarodowego wobec Holokaustu; 7) opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu (z uwzględnieniem „sprawiedliwych”, np. na przykładzie Ireny Sendlerowej i rodziny Ulmów). 	<ul style="list-style-type: none"> 3) przedstawia rasistowską i antysemicką politykę Niemiec hitlerowskich przed II wojną światową; 4) charakteryzuje postanowienia konferencji w Wannsee; 5) przedstawia działania rządu RP wobec tragedii Zagłady (z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”); 6) analizuje i interpretuje materiały źródłowe dotyczące niemieckiej polityki eksterminacyjnej.
<p>LII. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) omawia działalność rządu RP na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich, znajdujących się pod okupacją sowiecką; 3) umieszcza w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach i II wojny światowej; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 7) wyjaśnia uwarunkowania akcji „Burza” i opisuje walki o Wilno i Lwów; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) opisuje położenie rządu RP na arenie międzynarodowej, szczególnie relacje z ZSRS i Wielką Brytanią; 2) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej (Władysław Sikorski, Władysław Anders, Stanisław Mikołajczyk, Kazimierz Sosnkowski); 3) charakteryzuje losy armii gen. Andersa; 4) opisuje projekt utworzenia federacji polsko-czechosłowackiej; 5) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej; 6) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację (np. Krzysztof Kamil Baczyński, Zygmunt Rumel);

<p>8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego).</p>	<p>7) charakteryzuje spory historyków o ocenę działań polskich władz w latach II wojny światowej;</p> <p>8) przywołuje różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego;</p> <p>9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.</p>
<p>LIII. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe;</p> <p>2) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych; charakteryzuje rolę tej organizacji w powojennym świecie;</p> <p>3) charakteryzuje zmiany polityczne na mapie politycznej Europy i świata;</p> <p>4) wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej; charakteryzuje genezę zimnej wojny (z uwzględnieniem wojny w Korei);</p> <p>5) wyjaśnia okoliczności powstania dwóch państw niemieckich i charakteryzuje powojenny problem niemiecki;</p> <p>6) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; charakteryzuje oba bloki polityczno-wojskowe;</p> <p>7) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej;</p> <p>8) charakteryzuje zmiany w ZSRS po śmierci Stalina; opisuje wydarzenia w NRD w 1953 roku i</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współlistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi;</p> <p>2) ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie;</p> <p>3) wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael;</p> <p>4) analizuje i interpretuje treść Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;</p> <p>5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne świata</p>

<p>na Węgrzech w 1956 roku i Czechosłowacji w 1968 roku.</p>	<p>w latach zimnej wojny.</p>
<p>LIV. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny, umieszcza w czasie i przestrzeni procesy dekolonizacyjne w Indiach, Afryce i Azji, ocenia ich następstwa, z uwzględnieniem przykładów zbrodni ludobójstwa; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia następstwa konfliktów doby zimnej wojny, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; 3) wyjaśnia genezę i charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski; 5) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej. 	<p>spełnia wymagania dla poziomu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; 3) ocenia proces integracji europejskiej; 4) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
<p>LV. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych na świecie po II wojnie światowej; 2) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje zjawisko „rewolucji obyczajowej” i ruchów młodzieżowych, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 1968 r.; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie (omawia znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła

4) opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej, ocenia ich znaczenie.	katolickiego w świecie i idei ekumenizmu); 4) charakteryzuje rolę sportu we współczesnym świecie.
LVI. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:	
1) charakteryzuje proces rozpadu ZSRS i określa jego następstwa; 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991; 3) opisuje konflikty na terenie byłej Jugosławii oraz wojny czeczeńskie; 4) charakteryzuje proces dalszej integracji w Europie i przedstawia główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw; 2) objaśnia proces rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.

LVII. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń:	
1) opisuje straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe, wskazuje zmiany granic państwa polskiego po II wojnie światowej, 2) wyjaśnia okoliczności i omawia etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów (rola Armii Czerwonej i NKWD, PKWN i aparat bezpieczeństwa, proces szesnastu w Moskwie, „referendum ludowe”, wybory w 1947 roku); 3) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego (z uwzględnieniem WiN, NSZ, NZW); 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie; 3) analizuje fenomen „żołnierzy wyklętych/niezlomnych” (z uwzględnieniem postaci Witolda Pileckiego).
LVIII. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:	

<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia proces sowietyzacji kraju (przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe), wyjaśnia system zależności od ZSRS; 2) omawia system terroru stalinowskiego w Polsce i ocenia jego skutki; 3) wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 roku oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku, z uwzględnieniem roli radia „Wolna Europa”; 4) charakteryzuje sztukę socrealizmu; 5) opisuje formy prześladowania Kościoła katolickiego. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej; 2) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego; 3) analizuje zasady ustroju PRL na podstawie konstytucji PRL z 1952 r.
<p>LIX. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i konsekwencje kryzysów społecznych w latach 1968, 1970, 1976; 3) wyjaśnia rolę Kościoła katolickiego w stosunkach politycznych i społecznych; 4) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w PRL; 5) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980; 6) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich; 7) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku; 8) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę; 2) wyjaśnia znaczenie obchodów milenijnych w roku 1966 (w tym rolę prymasa Stefana Wyszyńskiego); 3) identyfikuje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej); 4) charakteryzuje osiągnięcia polskich sportowców w latach 60. i 70.

wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.	
LX. Dekada 1981–1989. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego specyfikę oraz społeczne, gospodarcze i polityczne skutki; 2) charakteryzuje postawy Polaków wobec stanu wojennego, przedstawia formy oporu społecznego, z uwzględnieniem roli Kościoła katolickiego i fenomenu „drugiego obiegu”; 3) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu” i opisuje jego skutki; 4) wymienia największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie nauki, kultury i sztuki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) formułuje i uzasadnia własną opinię na temat przemian w Polsce lat 80.; 2) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; 3) przedstawia rolę ks. Jerzego Popiełuszki i okoliczności jego śmierci; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
LXI. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce we współczesnym świecie. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji; 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną (w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej); 6) ocenia perspektywy rozwoju Polski we współczesnym świecie. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji; 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.

Warunki i sposób realizacji

Historia w liceum i technikum będzie na powrót realizowana w całym cyklu kształcenia przez wszystkich uczniów w zakresie podstawowym. Jest niezwykle ważne, aby każdy absolwent liceum i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym. Zaproponowany układ treści szczegółowych stwarza możliwość pogłębionej względem szkoły podstawowej refleksji nad dziejami ojczystymi, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych.

Treści z zakresu rozszerzonego są zintegrowane z zapisami dla zakresu podstawowego – ich realizacja w oddziałach klasowych z rozszerzoną historią powinna być zatem prowadzona w sposób koherentny. Nauczyciel w procesie nauczania-uczenia się może swobodnie (w ramach przewidzianej siatki godzin) rozkładać akcenty na różne wiązki tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów. Wymagania zapisane w podstawie programowej nie są gotowym programem nauczania i w żadnym wypadku nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji. Stanowią rejestr zakładanych umiejętności, które ma opanować absolwent szkoły ponadgimnazjalnej i jako takie będą podstawą do konstruowania arkusza maturalnego z historii.

W procesie lekcyjnym i przy okazji zadań domowych nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych. Postęp technologiczny stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości – oznacza to, że uczeń i nauczyciel nie są skazani na tradycyjną dydaktykę.

Dobór stosowanych w procesie nauczania-uczenia się metod i środków dydaktycznych powinien być zależny od możliwości i potrzeb uczniów. Ich repertuar wyznaczają jedynie wiedza i wyobraźnia nauczycieli oraz entuzjazm uczniów. Swoboda w doborze zasad i metod nauczania, a także w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych będzie stanowić o jakości nauczania historii i wynikających zeń efektów. Nieocenioną pomoc w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w wersjach elektronicznych) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.

Kluczowa wydaje się maksymalna personalizacja przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i dokumentami audiowizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywać. Warto jak najczęściej korzystać z różnych form pozalekcyjnej edukacji historycznej (wycieczki, pobyty studyjne, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne itp.).

Treści nauczania obejmują 61 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego. Przyjęto następujące założenia realizacji poszczególnych działów tematycznych w danej klasie, biorąc pod uwagę podstawowy i rozszerzony zakres kształcenia:

- 1) klasa I – starożytność–średniowiecze;

- 2) klasa II – do 1815;
- 3) klasa III – do 1939;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego/klasy IV i V technikum – po 1939.

Zaproponowany podział umożliwi nauczycielom położenie szczególnego nacisku na historię XIX i XX stulecia, której realizacja, począwszy od dziejów Europy i świata po kongresie wiedeńskim, powinna rozpocząć się w klasie III liceum ogólnokształcącego i technikum i być kontynuowana do zakończenia cyklu kształcenia w tych szkołach.